

## *Achtergrond en globale opzet*

### **MASTERCLASS CANON SAMENLEVINGSOPBOUW**

#### **Actueel, maar met een rijke traditie**

Het opbouwwerk, in al zijn verschillende uitingsvormen, staat weer volop in de belangstelling. Net als de *community development*. Verrassend is deze ervaring van 'samenlevingsopbouw', zoals de Nederlandse variant van oorsprong heet, niet.

Als je denkt dat deze werksoort haar beste tijd heeft gehad, duikt zij weer op. In wisselende gedaanten en op uiteenlopende plekken. Ook al valt de ene grondslag weg, dan manifesteert zich wel weer een andere. Met andere woorden: duw de functie weg en je ziet haar even later vanzelf weer boven komen. Het opbouwwerk is een duikelaar. Dat zegt iets over de vitaliteit ervan.

De kracht van de professie blijkt ook uit haar lenigheid. Uit het vermogen om steeds weer nieuwe verbindingen aan te gaan met groepen burgers en bewoners, met de politiek en de wereld van het beleid, met het onderwijs en met het wetenschappelijk circuit. En uit het vermogen om deze werelden al doende succesvol met elkaar in aanraking te brengen.

Het werkterrein van de samenlevingsopbouw is van oudsher vrij breed. Er bestaan nog altijd opbouwwerkers, al dan niet getooid met deze titel. Soms werken ze aan een vooraf bepaald resultaat, soms hebben ze een meer vrije opdracht. Vaak zijn ze in dienst van instellingen, maar lang niet altijd. Er zijn ook gebiedswerkers, met een taakopdracht vanuit de lokale overheid, laverend tussen de burgers en het ambtelijk apparaat. En er zijn steeds meer andersoortige sociale professionals actief op het speelveld van de samenlevingsopbouw. Deze nieuwerwetse professionals hebben een specifieke taak: ze opereren in wijkteams of werken binnen de jeugdzorg en de ggz. In vele wijken zijn bovendien allerhande zzp'ers en sociale ondernemers aan de

slag. Hiernaast borrelen tal van initiatieven op die drijven op vrijwillige inzet van mensen, maar die professionele ondersteuning soms goed kunnen gebruiken.

De 'samenlevingsopbouw' kent een rijke traditie. Met wortels tot in de 19<sup>de</sup> eeuw. Je kunt gerust spreken van een vakgemeenschap, met veel onderlinge uitwisseling en met levendige discussies over methoden van werken. Er bestaat een uitgebreide *body of knowledge*. Nationaal maar ook internationaal. Er zijn verschillende denkscholen, er is veel onderzoek verricht en er is een inmiddels rijk gevulde gereedschapskist. En misschien wel het allerbelangrijkste: over langere tijd is sprake geweest van intensieve vakontwikkeling. Helaas zijn de bronnen moeilijk vindbaar.

### **Een Canon samenlevingsopbouw**

Samenlevingsopbouw is nog steeds een uiterst actuele aangelegenheid. In de discussies over de participatiesamenleving, burgerinitiatieven, burgerkracht, buurtzorg, wijkgericht werken gaat het immers om gemeenschapsvorming, invloed van bewoners, zelforganisatie - allemaal thema's die in de geschiedenis van het opbouwwerk en de samenlevingsopbouw veelvuldig beproefd zijn. Het is nuttig voor de mensen die er nu mee in de weer zijn om daar kennis van te nemen.

Er is behoefte aan een laagdrempelige en compacte - maar tegelijkertijd degelijke - geschiedschrijving van de samenlevingsopbouw in Nederland. Een *Canon samenlevingsopbouw* is daar een geschikt en modern podium voor. Een digitale canon legt het terrein van samenlevingsopbouw open voor een grote groep geïnteresseerden van allerlei slag en maakt het mogelijk om te putten uit de kennisbronnen van het vakgebied. Ook is het mogelijk om snel dwarsverbanden met andere terreinen van sociaal werk te leggen. In onze ogen is een goed begrip van de geschiedenis productief voor de ontwikkeling van het vak.

*De Canon samenlevingsopbouw wordt onderdeel van de [Canon sociaal werk](#). Sinds 2007 wordt de geschiedenis van de brede sociale sector in de vorm van Canons vastgelegd. In samenwerking met een groot aantal organisaties en instellingen is een aantal specifieke Canons ontwikkeld met betrekking tot de jeugdzorg, maatschappelijke opvang, reclassering, maatschappelijk werk, palliatieve zorg, volkshuisvesting, geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg. De Canon trekt inmiddels jaarlijks meer dan een half miljoen bezoekers, en is een veel geraadpleegde bron in het beroepsonderwijs.*

## Een bijzondere masterclass

Met behulp van de *Masterclass Canon samenlevingsopbouw* willen we het mogelijk maken dat de geschiedenis van de samenlevingsopbouw wordt geschreven door niet-historici. De bedoeling is dat de deelnemers tijdens en na afloop van de masterclass samen gaan schrijven aan een flink aantal van de circa 25 verschillende vensters waaruit de Canon samenlevingsopbouw gaat bestaan.

Natuurlijk zorgen we voor een goed fundament. In zes bijeenkomsten verdiepen we ons uitgebreid in de geschiedenis van de samenlevingsopbouw. In de *startbijeenkomst* behandelen we de hele geschiedenis in vogelvlucht. Welke periodes kunnen we onderscheiden? Welke belangrijke ontwikkelingslijnen kunnen we aanwijzen? Wat doet ertoe? Ook besteden we ruime aandacht aan het schrijfproces. We bespreken de redactionele uitgangspunten voor het schrijven van de vensters en bepalen wie met welke vensters aan de slag gaat. In de *daarop volgende vijf bijeenkomsten* richten we de focus op alle belangrijke tijdvakken afzonderlijk, terwijl we tegelijkertijd oog houden voor het geheel. In het tweede deel van deze vijf sessies richten we onze blik op één of meerdere vensters (in wording).

Er zijn twee *kerndocenten*: [Henk Krijnen](#) (adviseur strategische visieontwikkeling in het publieke domein, coach professionele ontwikkeling, voormalig hoofdredacteur van het Tijdschrift MO/samenlevingsopbouw) en [Jos van der Lans](#) (publicist, initiator van de Canon sociaal werk en auteur van een groot aantal publicaties over de publieke en sociale sector). Zij zorgen voor een goed verloop van de bijeenkomsten. Waar nodig leveren zij tevens een inhoudelijke inbreng. Ook tekenen zij voor de redactionele coaching, zowel in de bijeenkomsten als daarbuiten. Tot slot fungeren zij als redactieteam, dat de eindverantwoordelijkheid draagt voor de totstandkoming van de canon.

Er wordt voor de masterclass *een digitaal archief* gemaakt, met algemene teksten en literatuur voor elke afzonderlijke periode. Met vereende krachten wordt dit archief uitgebouwd. Er worden *gastdocenten* ingeschakeld. Per bijeenkomst houdt één van deze docenten een *lezing*. Het gaat om experts die over ruime kennis beschikken. Via een *groepsgesprek* proberen we ons een scherp beeld te vormen van de samenlevingsopbouw in het desbetreffende tijdvak.

### ***Over de gastdocenten***

[Radboud Engbersen](#) (seniormedewerker Movisie, eerder werkzaam bij SEV & Platform31, schreef de drie hoofdstukken over het welzijnsbeleid vanaf 1965 in het in 2002 gepubliceerde boek *In het hart van de verzorgingsstaat. Het ministerie van Maatschappelijk Werk en zijn opvolgers (CRM, WVC, VWS), 1952-2002*, [Marcel Spierts](#) (onderzoeker en praktijkontkeller, promoveerde in 2014 op het proefschrift *De stille krachten van de verzorgingsstaat. Geschiedenis en toekomst van sociaal-culturele professionals*), [Jan Willem Duyvendak](#) (directeur Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences (NIAS-KNAW) and hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam, was hoogleraar samenlevingsopbouw van 1996 tot 2002), [Mariet Paes](#) (was directeur Provinciale Raad Gezondheid in Noord-Brabant, schreef biografie van de roemruchte Bossche opbouwwerker Piet Willems en was nauw betrokken bij het gezondheidscentrum [Samen Beter](#)), *Marta Dozy* (schreef proefschrift over de geschiedenis van het opbouwwerk: '[Het is altijd een beroep van de toekomst geweest](#)' (2008), werkt bij de Nationale Politie, haar specialisatie is 'gebiedsgebonden politie'), [Loop Hofman](#) (kent een lange geschiedenis in de (Deventer) wijkaanpak en de samenlevingsopbouw, is één van de initiators van [Krachtproef](#)).

In het tweede deel van de bijeenkomst richten we de aandacht op het *schrijfproces* en de daarmee samenhangende *research*. De bedoeling is dat deelnemers elk één of twee *vensters* schrijven, gebaseerd op een eigen verkenning. We bepalen wat de (globale) inhoud van het te schrijven venster is. In een later stadium nemen we de *conceptversies* van de verschillende al geschreven vensters onder de loep. Pratend, verkennend en schrijvend bouwen we zodoende samen aan een nieuwe canon...

### **Waarom is het interessant om mee te doen?**

- Je krijgt in een korte tijd een goed overzicht van de gehele geschiedenis van de samenlevingsopbouw in Nederland
- Je verwerft diepe en gedetailleerde kennis van de verschillende perioden
- Je ontmoet interessante en bevlogen vakgeïnteresseerden en kunt contacten leggen
- Je bent toehoorder bij een zestal interessante lezingen van hooggekwalificeerde experts
- Je ontvangt goede en intensieve schrijfbegeleiding van twee ervaren docenten, in groepsverband en individueel
- Je werkt gezamenlijk aan tastbare en persoonsgebonden resultaten
- Je bent een pionier door mee te werken aan de geschiedschrijving van het vakgebied
- Je legt een basis waar jij en anderen later weer op kunnen voortbouwen

### *Voor wie is deze masterclass bestemd?*

Voor iedereen die warme belangstelling heeft voor samenlevingsopbouw, en die:

- zich graag in de geschiedenis wil verdiepen,
- een substantiële bijdrage wil leveren aan de ontwikkeling van de canon.

We denken aan:

- mensen uit de uitvoerings- en beleidspraktijk, in de brede betekenis
- personen met historische belangstelling voor het vakgebied
- studenten en andere vakmensen in spe

### *Wat verwachten we van de deelnemers?*

- Inzet en nieuwsgierigheid
- Bereidheid om te schrijven (en om research te doen en documenten/beeldmateriaal te verzamelen)
- Een open, onderzoekende houding
- Vermogen om constructief met commentaar en kritiek om te gaan

### **Praktische zaken**

#### *Locatie*

- Het gebouw van Movisie aan de Catharijnesingel 47 in Utrecht

#### *Tijden en data*

- 6 bijeenkomsten, van elk 4 uur, op vrijdagmiddag, van 13 uur tot 17 uur
- voor wie wil: om 13 uur zijn er broodjes
- de bijeenkomsten beginnen om 13.30 uur en eindigen om 16.30 uur
- om 16.30 u: een borreltje met een hapje
- de bijeenkomsten vallen buiten de schoolvakanties en zijn op de volgende vrijdagen: 12 april, 10 mei, 24 mei, 28 juni, 6 september, 20 september
- Afhankelijk van de behoefte worden in de tweede helft van 2019 nog 1 of 2 terugkomdagen georganiseerd

#### *Aantal deelnemers en groepssamenstelling*

- Het aantal deelnemers is maximaal 16. Dus wees er snel bij.
- Bij de groepssamenstelling letten we op spreiding in leeftijd, sekse, regio en professionele bezigheid